Asociația DigiLib Muscel
Str. Negru Vodă, nr. 258, Câmpulung Muscel, Județul Argeș
Email: office@digilibmuscel.ro
http: //www.digilibmuscel.ro/

PROIECT
DRUMUL CAPITALELOR MEDIEVALE

Proiect cultural co-finanțat de
Administrația Fondului Cultural Național

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Administrația Fondului Cultural Național

Asociația DigiLib Muscel
Str. Negru Vodă, nr. 258, Câmpulung Muscel, Județul Argeș
Email: office@digilibmuscel.ro
http: //www.digilibmuscel.ro/

PROIECT

Drumul Capitalelor Medievale

Proiect cultural co-finanțat de
Administrația Fondului Cultural Național

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

CUPRINS

1. Biserica Bărăția din Câmpulung..... 5
2. Mănăstirea Negru Vodă din Câmpulung 17
3. Biserica Domnească din Câmpulung Muscel 29
4. Ansamblul arhitectural Curtea de Argeș..... 36
5. Obiective istorice semnificative din Târgoviște 51

Biserica Bărăția din Câmpulung

Istoricul bisericii catolice din Câmpulung se află în legătură directă cu întemeierea orașului, o problemă controversată, datorată lipsei unor documente convingătoare.

Conform unor istorici, Câmpulungul a fost întemeiat de cavalerii teutoni în prima jumătate a secolului al XIII-lea. Alți istorici, care susțin tradiția locală, consideră că orașul a fost întemeiat la sfârșitul secolului al XIII-lea de către cavalerii lui Radu Negru (Negru Vodă), respectiv după anul 1290, după cum este menționat într-un letopiseț al Țării Românești. Aparent, prima ipoteză privind întemeierea Câmpulungului de către cavalerii teutoni pare a fi mai plauzibilă, după cum menționează preotul Ioan Răuțescu în „Monografia orașului Câmpulung".

În 1211, cavalerii teutoni care au luptat înainte în tărâmurile sfinte, se retrăgeau în această perioadă prin trecătoarea Bran către țara lor. Regele Andrei al II-lea al Ungariei (1175-1235) a încheiat o coaliție cu ordinul cavalerilor teutoni ca aceștia să se stabilească în Țara Bârsei pentru a opri invazia cumanilor care amenințau estul Regatului Ungariei. În acest scop li s-a permis să ridice în Țara Bârsei cetăți și orașe.

Teutonii au dorit însă extinderea dominației lor și la sud de Carpați. Au ridicat în acest scop cetatea de la Oratia de lângă Rucăr – centrum munitissimum – post de pază al trecătorii Branului. Din acest loc au continuat pe albia râului Dâmbovița, pe unde era un drum vechi din epoca romană, au trecut peste vârful Pravățului și Valea Argeșel, oprindu-se în

valea râului Târgului. Aici au pus bazele Câmpulungului, care era denumit „Langenau“ (în limba latină „Campus longus“, în limba slavonă „Dolgopole“).[1]

După construirea fortărețelor, teutonii au adus în Câmpulung coloniștii sași din Ardeal. Aceștia fiind de religie catolică, pentru ei a fost construită în jurul anului 1220 o biserică mare, cu turn înalt, care servea și ca punct de observație a împrejurimilor. Conform afirmațiilor istoricului Nicolae Iorga, această biserică a reprezentat primul lăcaș bisericesc construit din zid din toate teritoriile locuite de români. Coloniștii sași de aici, alături de populația locală au constituit in jurul anilor 1215-1220 o comunitate organizată condusă după modelul celor din Transilvania. Acest teritoriu a fost denumit în acești ani „Cumania“, iar mai târziu, „Țara Românească“ sau „Muntenia“. În documentele oficiale maghiare, teritoriul de la sud de Carpați era numit „Ungrovlahia“ sau „Transalpina“. Populația era în număr redus, Câmpulungul fiind de dimensiunea unui sat în secolul al XI-lea. Biserica ridicată deași a fost numită de locuitorii acestui teritoriu „cloaștер“, de la cuvântul de origine germană „Kloster“ care semnifică „mănăstire“.[2]

Mănăstirea era închinată Sfintei Fecioare Maria, aici locuind călugări dominicani sau predicatori care păstrau moaștele Sfântului Apostol Andrei. Era situată în sud-vestul orașului, în apropierea spitalului actual, având în față, la distanță, mănăstirea Negru-Vodă, construită la începutul secolului al XIV-lea.

Durata acestei prime biserici catolice nu se poate preciza, în lipsa unor documente edificatoare. În secolul al XVIII-lea aceasta nu mai exista deoarece un misionar slav,

---

[1] Ciotei, Constantin. Pârnuă, Gheorghe. Popescu Argeșel, Ion. *Monografia Municipiului Câmpulung-Muscel.* Editura „Expert“, 2005, pp. 200.

[2] *Idem.*

Bacșici, care se află în vizită la Câmpulung, în timpul domniei lui Matei Basarab (1588-1654), menționează în memoriile sale numai de biserica „Sfântul Iacob“, cunoscută astăzi sub numele de „Bărăția“. După anul 1650 nu se mai cunoaște locația Cloașterului despre care se spunea că a fost dăruit catolicilor de către soția lui Negru Vodă.[3]

În urma săpăturilor arheologice efectuate mai târziu, s-a constatat că vechea biserică catolică fusese un edificiu de mari dimensiuni. O parte din pietrele din zidurile ei au fost folosite de locuitorii Câmpulungului la construirea caselor din împrejurimi.

---

[3] Răuescu, Ioan. *Câmpulung Muscel. Monografie istorică*. Tipografia „Gh. Gh. Vlădescu“ Câmpulung 1943. Editura „Ars Docendi“, București, 2009, p.338.

Din secolul al XVII-lea, 1653, se constată documentar existența altei biserici catolice având ca patron pe Sfântul Iacob, fiind cunoscută sub numele de „Bărăția“, situată în centrul orașului și deservită de către călugării franciscani.[4]

Proveniența numelui „Bărăție“

În privința acestui termen nu avem documente concludente, dar putem presupune faptul că denumirea de „Bărăție“ provine de la un munte pe care biserica catolică îl stăpânea de o perioadă îndelungată. Lângă granița satului Lerești cu Câmpulungul, biserica catolică deținea un munte denumit „Baratul“. În limba latină „barathrum“ înseamnă „prăpastie, adâncitură“ iar în limba greacă semnifica prăpastia din Athena în care se aruncau condamnații la moarte. Numele de „Barat“ al muntelui respectiv face referire la un loc stâncos, plin de prăpăstii și adâncituri. Și de aici este posibil să fi provenit numele de „Bărăție“ pentru biserică și „barați“ pentru cei care o reprezentau.[5]

După întemeierea comunității româno-săsești și a orașului Câmpulung, Bărăția a avut distrugeri de pe urma aceloraşi evenimente pe care le-a avut și orașul.

În aceste condiții, Câmpulungul a avut distrugeri în urma invaziei tătarilor. De origine mongolă, plecați din stepele Asiei, aceștia au invadat și jefuit Ungaria în anul 1241. Un număr considerabil de sate și orașe au fost arse și un număr mare de oameni au fost omorâți și luați sclavi.

O parte din tătari, sub conducerea lui Bugek, a trecut munții prin zona Brașovului, au ajuns în Muntenia. Câmpulungul, aflându-se pe traseul acestor armate, a avut de înfruntat trupele tătare. Această invazie este menționată și în prezent în legendele și tradițiile poporului. Conducătorul poporului Român în luptă a fost legendarul Negru Vodă.

---

[4] *Ibidem*. p. 339

[5] Ibidem. p. 340

Datorită invaziei tătare, regale Ungariei a solicitat sprijinul Ordinului cavalerilor Ioaniți. Acestora li s-a acordat printr-un act din 1247, întreg teritoriul Cumaniei.

Cavalerii teutoni au părăsit aceste teritorii din anul 1225 în urma unui conflict cu regele Ungariei Andrei al II-lea.

Elementul care atestă existența și locul sașilor catolici în Câmpulung este reprezentat de piatra de mormânt a comitelui Laurencius de Longocampo. Acesta a murit în anul 1300 și a fost îngropat la Câmpulung. Pe mormântul comitelui catolic Laurencius de Longocampo a fost pusă o piatră de mormânt cu următoarea inscripție în limba latină:

„Hic sepultus est comes Laurencius de Longocampo, pic memorie + anno D(omi)ni MCCC.“(„Aici este îngropat comitele Laurentius de Câmpulung, cel de pioasă amintire, în anul Domnului 1300“).[6]

Această piatră este păstrată și în prezent în altarul bisericii catolice cu hramul Sfântul Iacob, sub Sfânta masă. Literele sunt săpate în piatră cu caractere gotice majuscule. Piatra a fost adusă din carierele renumite de la Albești, de acolo fiind aduse și pietrele cu care a zidit Nicolae Alexandru Basarab cea mai veche biserică a orașului (în prima jumătate a secolului al XIV-lea).

Biserica din prezent a catolicilor – Bărăția – este o biserică joasă, fără turle, având înfățișarea unei case cu o singură încăpere. Este înconjurată de un șir de case cu două nivele, mult mai înalte decât lăcașul de cult.

În cadrul grupului de clădiri din partea de vest se află clopotnița bisericii. Aceasta are o formă pătrată cu baza de o lățime de 5 metri. Înălțimea până la cornișă este de 13 metri. Partea superioară care se află peste cornișa principal reprezintă un adaos ulterior.[7]

Asemănător cu toate bisericile catolice, altarul este deschis, respectiv fără catapeteasmă, iar în interior sunt bănci pentru credincioși. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea biserica deținea și o bogată arhivă. Condicele, dosarele și actele vechi au fost depozitate mai târziu la arhiepiscopia catolică din București.

În secolele XIII și XIV numărul catolicilor din Câmpulung era mare, în proporție aproape egală cu cel al ortodocșilor români. S-au bucurat și de protecția domnitorilor români, printre care unii dintre aceștia având soții catolice.

Astfel doamna Clara, soția lui Nicolae Alexandru Basarab, îngropat la Câmpulung în 1364, este cunoscută

---

[6] *Idem.*

[7] Ibidem. p. 339

drept o susținătoare a intereselor catolice. Prin influența soțiilor de domnitor catolice a fost introdus obiceiul de a se alege „județ“ al orașului într-un an dintre catolicii sași și unguri, iar în alt an dintre ortodocși. În calitate de județi, ei au avut un rol important în administrația orașului. Până în secolul al XVIII-lea se păstrau sigiliul și cea mai mare parte din vechile documente ale orașului.[8]

Din secolul al XVII-lea catolicii și ortodocșii au alternat la conducerea orașului în calitate de județi. Este cunoscut faptul Andreas județul, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, a fost ales județ de zece ori, fiind de religie catolică, și cunoscut pentru buna administrare a urbei. În secolul următor, respectiv după anul 1734 nu se mai cunosc județi catolici. Diferența de credință accentuează tot mai mult neînțelegerile dintre ortodocși și catolici. Românii îi numeau pe catolici apostați și eretici, iar catolicii îi numeau pe români ignoranți și fanatici.

În secolul al XIX-lea, numărul catolicilor a început să crească din nou, în urma unor căsătorii mixte și dorinței unor catolici de a ocupa o anumită funcție. Regula era că un catolic care ocupa o funcție publică să părăsească biserica catolică și să treacă la ortodoxism. Sunt consemnate și treceri de la catolicism la ortodoxie fără motivația de a ocupa funcții administrative.

Maria sin (fiica lui) Gheorghe din Tohanul Vechi, de religie unită și slujnică în Câmpulung, se roagă să treacă de la credința Apusului la cea a Răsăritului prin ungerea cu sfântul mir. Protopopul ortodox îi dă posibilitatea să învețe de la un preot dogmele religiei ortodoxe, să o spovedească și apoi să o ungă cu sfântul mir la fel ca în cazul unui botez.

Documentele menționează și alte treceri de la catolicism la religia ortodoxă. Gherman, născut din părinți

---

[8] Aricescu, Constantin D. „*Istoria Câmpulungului. Prima rezidență a României*“. Editura *Ars Docendi*, București, p. 68.

catolici și locuind în Câmpulung, cere în anul 1834 să fie inclus în rândul slujitorilor de la Mănăstirea Negru Vodă, deoarece a iubit credința ortodoxă, s-a botezat și s-a călugărit la Mănăstirea Neamț din Moldova și acum, la bătrânețe dorește să se apropie de vatra părintească.

O credincioasă, Marița Răgărena (1855) de religie catolică, cere mitropolitului Nifon, sosit in acel an la Câmpulung, să treacă la religia ortodoxă. Din porunca Mitropoliei a fost dată în catehisis la schitul Nămăiești.

Sunt menționate de asemenea și neînțelegeri între preoții catolici, numiți și părinți baraţi, precum și conducătorii Mănăstirii Negru Vodă. Un document din anul 1656 menționează disputa intensă care s-a ivit între cele două tabere pentru locul în care fusese anterior prima biserică catolică, cloașterul. Preoții catolici susțin că acel loc a fost dăruit catolicilor de către Marghita, soția lui Negru-Vodă. De aceea aceștia l-au considerat al lor și l-au îngrădit. Egumenii (conducătorii) Mănăstirii Negru-Vodă nu au dorit ca locul să fie îngrădit și au dărâmat gardul.[9]

Domnitorul Constantin Șerban poruncește județului orașului că împreună cu orășenii să cerceteze cazul și să anunțe domnia. Cei care câștigă sunt părinții baraţi. De altfel, din cele mai vechi timpuri, biserica catolică a primit în dar de la credincioși case și locuri în oraș, livezi, fânețe pe dealurile din împrejurimi și vii în dealul Topolovenilor. Documentele și toponimia atestă acest lucru. O parte din izlazul din Apa Sărată de la Câmpulung se numește până astăzi Hărțug. El a fost probabil proprietatea unui saș din oraș, Herțog. În satul Jugur se află de asemenea un lot de pământ denumit Martin, dovedind o veche stăpânire catolică, deoarece numai în cazul familiilor catolice este folosit ca nume de familie și de botez Martin.[10]

---

[9] Răuțescu, Ioan, op. cit. p. 340.
[10] Ibidem. p. 341.

Din cronica mănăstirii Glavacioc, se poate afla că din timpul domniei lui Vlad Călugărul (1482-1495) mai mulți locuitori ai Câmpulungului, care aveau nume de origine ungurească și săsească au vândut voievodului viile din dealul Topoloveni, aceștia fiind catolici.

Putem menționa și alte tranzacții. Soția lui Vlaicu Călărașul, Maria, împreună cu fiii săi Mihnea și Ghinea, a vândut preoților Grigore și Iosif de la biserica Baraților din Câmpulung viile din dealul Topolovenilor împreună cu casa, slonul, teascul, cu zghaebul pentru 43 de poli.

În 1691, Tudor cu soția Maria și copiii Mareș și Matei vând preotului Martin, în dealul Topolovenilor, trei răzoare de vie.

Domnitorul Constantin Brâncoveanu dă carte mănăstirii Baraților și călugărilor de aici pentru a putea stăpâni șapte răzoare de vie din dealul Topolovenilor, două părți pentru mănăstire, cinci pentru călugări.[11]

Cronologic se mai pot menționa și alte evenimente din trecutul mănăstirii cu referire la credincioși, preoți sau proprietăți.

În perioada 1580-1590 a trecut prin Câmpulung iezuitul Italian Botero care a oferit câteva informații importante referitoare la țara noastră. Când face referire la Câmpulung, acesta afirmă că avea 900 de case dintre care 49 săsești, prin urmare catolice.[12]

Misionarul latin Bacșici, ajuns la Câmpulung în timpul domniei lui Matei Basarab, menționează în notele sale de călătorie că aici a găsit un număr mare de catolici. Atunci locuiau 500 de catolici care mergeau la două biserici: una a „Sfântului Iacob“, arsă de tătari și cealaltă a „Sfintei Elisabeta“.[13]

---

[11] Ibidem. pp. 341-342.
[12] Idem.
[13] Idem.

Arhiepiscopul latin al Sofiei făcuse o vizită în acea perioadă și consacrase altarul noii biserici. Biserica „Sfântul Iacob“ avea în acea perioadă trei altare și era întreținută de către preoți veniți din Bulgaria, care vorbeau și predicau în limba română. Turnul de lemn avea două clopote mari. Sașii catolici vorbeau limba română, iar preoții nu mai aveau scutire de taxe.

În anul 1690 mai existau doar 10 case cu familii catolice. Pe 2 aprilie 1717, domnitorul Ioan Mavrocordat (1712-1747) emite un document prin care scutește de plata taxelor, catolicii care locuiau în Câmpulung.[14]

De asemenea pe 10 februarie 1731 Mihai Racoviță emite o carte domnească în care se menționează că la acea data erau în oraș 34 de catolici care dădeau visteriei 137 unghi pe an.

Datată 25 februarie 1735 este și o carte a lui Iorga județul din Câmpulung împreună cu locuitorii, dată pentru preoții franciscani de la Biserica Sfântul Iacob, prin care se menționează faptul că vechile hrisoave ale orașului au fost puse sub paza acestei mănăstiri.[15]

În anul 1737 a avut loc un eveniment în urma căruia au avut de suferit creștinii ortodocși dar și cei catolici din oraș. În acest an s-au desfășurat lupte din războiul turco-austriac (1735-1739) în județele din zona montană a Țării Românești, printre care și Muscelul.

Pomelnicul cel mare al Mănăstirii Negru Vodă afirmă că un colonel austriac, coborând munții în fruntea unui corp nou de armată, a ocupat Câmpulungul, stabilindu-se în cetatea de lângă mănăstire.[16]

---

[14] Ibidem. pp. 343-344.

[15] Răuțescu, Ioan. *Op. Cit*. pp. 344-345.

[16] Ciotei, Constantin. Pârnuță, Gheorghe. Popescu Argeșel, Ion. *Monografia Municipiului Câmpulung-Muscel.* Editura „Expert“ 2005, p. 200.

Colonelul a vizitat bâlciul de Sfântul Ilie, care se desfășura pe data de 29 iulie, a omorât un număr mare de turci negustori și cumpărători fără ca locuitorii Câmpulungului să știe.

Aflând de acest eveniment, comandantul armatei turcești, care nu ieșise din țară, a venit în această zonă reușind să îi alunge pe austrieci la nord de Carpați.

Drept pedeapsă pentru că locuitorii nu li s-au supus, turcii au dat foc orașului. Aparent, conform relatărilor mai vechi, odată cu armata austriacă a părăsit orașul și jumătate din populația acestuia.

În urma acestor evenimente, sultanul otoman a poruncit domnitorului Țării Românești să desființeze orașul și să distrugă și cetatea în care au fost soldații austrieci.

Domnitorul Constantin Mavrocordat (1711-1769) a trimis în această zonă pe Radu Brășanu, vel armaș, Șerban Greceanu și pe Constantin Lipoveanu, polcovnicul (colonel) de Târgoviște cu trupe înarmate pentru a distruge cetatea și orașul.

Pomelnicul Mănăstirii Negru Vodă face referire la întoarcerea acestor trupe cu o pradă bogată, printre care s-au aflat și odoarele mănăstirii.[17]

În urma acestor evenimente putem concluziona că au fost distruse și arse în Câmpulung toate clădirile, monumentele și marea biserică catolică Sfântul Iacob, Bărăția franciscană de astăzi, despre care se afirma că avea intrarea chiar prin strada principală pe sub clopotniță.

Bărăția de astăzi este constituită numai din altarul vechii clădiri care a fost ctitorită în centrul orașului, de către Gheorghe Wolf Moldoveanu în intervalul 1688-1700, pe teritoriile dăruite atunci de Wolf și alți catolici, precum și pe teritoriul cumpărat de la Radu Andrei în 1688 care era delimitat de râul Târgului.

---

[17] Aricescu, Constantin D. op.cit. pp. 161

În anul 1738, datorită distrugerii orașului Câmpulung, un număr mare de catolici și-au donat averile Mănăstirii Sfântul Iacob. Printre aceștia îi menționăm pe Wolf Moldoveanu și soția sa Ecaterina Șișmănoac, care au donat acestui lăcaș de cult prin testamentul lor din 4 ianuarie 1738 un loc de casă în centrul orașului și alte 23 de locuri de arătură și moșii aflate pe ambele fețe ale Mățăului, până în proprietatea Jumărăștilor din Suslănești.[18]

După anul 1800 numărul catolicilor a început să crească din nou prin așezarea în oraș a mai multor negustori și meseriași străini, cei mai mulți italieni.

În prezent parohia catolică deservită de preotul Petru Păuleț cuprinde un număr apreciabil de credincioși atașați cultului religios și deschiși acțiunilor caritabile.

BIBLIOGRAFIE

1. Baciu, Dumitru. *Lumini Muscelene*. Editura „Sport Turism“;

2. Bivol, Manole. Constantinescu, Mircea, Trîmbaciu, Ștefan. *Cîmpulung*. Editura „Sport-Turism“ București, 1986;

3. Ciotei, Constanti; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion; *Monografia Municipiului Câmpulung – Muscel.* Editura „Expert“ 2005;

4. Răuțescu, Ioan. *Câmpulung Muscel. Monografie istorică.* Tipografia „Gh. Gh. Vlădescu“ Câmpulung 1943. Editura „Ars Docendi“, București, 2009;

5. Săvoiu, Adrian. *Câmpulungul în mărturiile vremii*. Editura „Ars Docendi“ București, 2008.

[18] Răuescu, Ioan. *op. cit.* pp 345.

Mănăstirea Negru Vodă din Câmpulung

Unul dintre cele mai importante ansambluri de mănăstiri din România este reprezentat de complexul de la Mănăstirea Negru Vodă. Situat pe o terasă a râului Târgului, la intrarea în Câmpulung este compus din paraclisul domnesc al curții voievodale care a devenit mai târziu biserica mare, biserica mică (bolnița), din secolul al XVIII-lea, casa domnească datând din secolul al XVII-lea, dar pe temelii construite încă din secolul al XIV-lea, casele egumenilor de la începutul secolului al XVIII-lea, anexa casei domnești și chilii datând de la începutul secolului al XIX-lea.

De asemenea aici se află și hanul mănăstirii care a dispărut după anul 1746.[19]

În prezent în forma actuală este a treia construcție, mănăstirea având hramul „Adormirea Maicii Domnului", fiind declarată monument istoric. Referitor la trecutul istoric al acestui remarcabil locaș de cult putem vorbi de trei etape distincte: prima, ca biserică de mir, a durat de la începutul secolului al XIV-lea, până în anul 1628; a doua etapă, intervalul 1636-1827, reprezentând ctitoria lui Matei Basarab (1632-1654) și cea de a treia etapă este cea din timpul când a fost condusă de egumenul Filaret Beldiman, care a rezidit mănăstirea în 1827-1832, rămânând în forma pe care o vedem astăzi.[20]

---

[19] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe. Popescu Argeșel, Ion. *Monografia Municipiului Câmpulung Muscel.* Editura „Expert", 2005, p. 193.

[20] Ibidem. p. 193-194.

Biserica mănăstirii are trei turle, fiind concepută în formă de navă, turla din mijloc fiind cea mai mare, iar cele orientate către Răsărit fiind de dimensiuni mai mici. Aceasta a fost zidită de către arhitectul Franz Walet.

În incinta bisericii, altarul este larg, în formă de arc de cerc cu o fereastră mare pe axa bisericii încadrată de o arcadă, și o a doua mai mică aflată deasupra ușii. Bolta este compartimentată de două arcade asimetrice sprijinite pe stâlpi doar în partea de est. În spatele tâmplei se află două coloane care ajung până la boltă. Pe una dintre acestea, respectiv cea din dreapta, este inscripționat anul 1832 când s-a târnosit biserica.[21]

Având motive vegetale predominante, tâmpla din lemn este decorată ornamental cu frunze și capiteluri. Ușile împărătești și cele ale diaconilor sunt bogat ornamentate de asemenea. Se remarcă aici registrul superior cu icoane, între

[21] Răuțescu, Ioan. *Câmpulung Muscel. Monografie istorică*. Tipografia „Gh. Gh. Vlădescu“ Câmpulung 1943. Editura „Ars Docendi“, București, 2009, p. 229.

cele trei, fiind semicircular în zona centrală. Tâmpla reprezintă un plan central mai avansat către naos în comparație cu tâmplele laterale care sunt orientate către altar.

Naosul, de formă dreptunghiulară este cel mai spațios compartiment al bisericii, deși nu are abside. Câte o fereastră de dimensiuni mari este prezentă pe laturile din exterior iar turla octogonală este largă și deschisă, înaltă sprijinită cu patru arcade. În zona altarului apare un spațiu secundar, îngust cu arcade laterale și câte o fereastră pe laturile exterioare. Având o boltă elipsoidală, acesta este despărțit de altar printr-o arcadă. În mijlocul naosului este un policandru din lemn sculptat. Între naos și pronaos se află o arcadă semicirculară, sprijinită de stâlpi laterali masivi.[22]

Primul Pronaos este dreptunghiular, cu o boltă elipsoidală, având două arcade la capete și câte o fereastră pe marginea exterioară. În partea sudică se află mormântul voievodului Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364) cu inscripția în chirilică:

[22] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion. *op. cit.* pp. 194-195.

„Luna noiembrie în 16 zile s-a isprăvit marele și singur stăpânitor domn… Nicolae Voievod, fiul marelui Basarab Voevod în anul 1873 indictionul 3. Veșnica lui pomenire.“[23]

Între primul și al doilea pronaos se află coloane așezate pe socluri pătrate cu capiteluri. Acestea separă un spațiu central și două spații laterale mai mici, cu arcade semicirculare, cea centrală fiind cea mai mare. Pe același aliniament al coloanelor se află doi stâlpi masivi.

Cel de al doilea pronaos este tot de formă dreptunghiulară, elipsoidală, având două arcade la capete și câte o fereastră pe fiecare latură exterioară.

Pisania aflată pe peretele de vest menționează: … a fost zidit într-un început de Radu Negru la 1215 … de Basarab I cel Mare, fiul lui Negru Vodă și terminată de Nicolae Alexandru Basarab, înmormântat aici.[24]

Biserica este dărâmată în urma cutremurului din anul 1628. Va fi rezidită în anul 1635 de către Matei Basarab cu aceleași materiale, din piatră, primul stareț fiind Melhisedec.

Lăcașul de cult este dărâmat din nou în urma unor cutremure din 1802 și 1819, rămânând astfel până în anul 1826, când domnitorul Grigore Ghica (1804-1857), cu aprobarea mitropolitului Grigore rezidește mănăstirea.

Datorită stărilor de conflict din zonă (războiul rusoturc, ciumă, holera, foamete) este întreruptă refacerea până în anul 1831.

Cu sprijinul vornicului Pană Costescu și a starețului Filaret Beldiman, din Moldova, este terminată biserica și târnosită pe data de 30 octombrie 1832. [25]

---

[23] *Ibidem*. p.194.

[24] Aricescu, Constantin D., *Istoria Câmpulungului prima rezidență a României,* Editura „Ars Docendi“, București, 2007 p. 47.

[25] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion. *op. cit.* p. 194.

În urma incendiului de la Seminarul orfanilor din incinta mănăstirii din anul 1932 sunt distruse acoperișul, clopotnița și chiliile, afectând pictura și obiectele din interior. În anul 1955 a fost restaurată pictura cu sprijinul patriarhului Iustinian, în frescă. Lucrările s-au desfășurat pe perioada de vară timp de trei ani (1955-1957), sub conducerea starețului Maletie Petcu (pictori călugări conduși de arhimandritul Sofian Boghiu, sprijinit de ieromonah Felix Dubneac de la Mănăstirea Plumbuita – București).[26]

Pe peretele sudic este pictat chipul lui Melhisedec, primul egumen, iar pe cel din nord chipul vornicului Pană Costescu. Pe peretele din vest sunt zugrăviți: Matei Basarab, având în mână o biserică cu trei turnuri mari și două mici și

[26] *Ibidem.* p. 195.

Nicolae Alexandru Voievod ținând cu dreapta aceeași biserică. Preotul Ioan Răuțescu consideră că chipurile acestora au fost realizate în 1831, astfel încât nu reproduc exact vechile picturi din timpul lui Matei Basarab, zugravul făcând confuzie cu ultimul domnitor, Nicolae Alexandru Basarab fiind îngropat chiar în Biserică.[27]

Zidurile exterioare sunt din piatră de Albești, iar pe peretele de vest se află două pisanii. Prima, aflată în stânga, conține istoricul mănăstirii așa cum era cunoscut în timpul lui Matei Basarab, lăudându-i opera. Lângă aceasta se află o altă inscripție cu text similar, pusă pentru confirmarea privilegiilor pe care le aveau locuitorii Câmpulungului, după cum afirmă istoricul Nicolae Iorga.[28]

Cele două pisanii, așa cum menționează și Nicolae Iorga au și o importanță istorică: „Pentru întâia oară …se sapă în piatră legenda bătrânului și preamilostivului creștin Radu Negru Voievod, care a fost de-nceput descălecătorul Țării Românești“. Aceste inscripții reprezintă și dovada utilizării limbii române în acea perioadă.[29]

Matei Basarab a transformat biserica în mănăstire de călugări, construind pe locul celei vechi. Pe lângă aceasta a funcționat și o tipografie din anul 1635, lucrurile necesare fiind procurate din Rusia cu ajutorul mitropolitului Petru Movilă. Prima carte a fost un „Molitvelnic slavonesc“. În anul 1642 a fost tipărită cartea „Învățături preste toate zilele“, prima carte scrisă în limba română în Țara Românească, un „Antologhion“ în 1643 și în 1650 – „Psaltirea.“ Cărțile tipărite în această mănăstire au circulat în tot teritoriul locuit de români, unele ajungând și în peninsula

---

[27] *Idem.*

[28] Iorga, Nicolae. *„România cum era până la 1918“* în Săvoiu, Adrian. *Câmpulungul în mărturiile vremii*. Editura *„Ars Docendi“*, București 2008, pp.162-163.

[29] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion; *op. cit.* p. 195.

Balcanică. În cadrul Mănăstirii Negru Vodă s-a remarcat școala de copiști, care decorau manuscrisele cu miniaturi și frontispicii și cursivitatea limbii folosite. Menționăm aici copiști precum Vasile Grămăticul, Nicola Logofătul etc.[30]

Primii domnitori ai statului medieval Țara Românească Basarab I și Nicolae Alexandru au fost înmormântați aici, în paraclisul curții domnești din secolul al XIV-lea. Pentru Basarab I mărturie este inscripția de la Curtea de Argeș, care menționează moartea sa în anul 1352 la Câmpulung. Mormântul său a fost descoperit în anul 1924 sub pardoseală, alături de cel al lui Nicolae Alexandru. Piatra funerară a celui din urmă este cel mai vechi document epigrafic și lespede de mormânt din Țara Românească, de o mare valoare documentară. Privilegiile acordate mănăstirii au fost numeroase, fiind întărite printr-o serie de acte domnești acordate de către Grigore Ghica la 17 aprilie 1661, Radu Leon pe 18 martie 1665, Duca Vodă pe 7 ianuarie și 29 aprilie 1674 și pe 26 aprilie 1680, 19 martie 1681, 11 aprilie 1683 de către Constantin Brâncoveanu la 10 și 16 ianuarie 1689.[31]

Din secolul următor înnoiesc milele și privilegiile mănăstirii următorii domnitori: Constantin Brâncoveanu în 1706, Șerban Cantacuzino în 1714, Grigore al II lea Ghica în 1733, 1735, Matei Ghica 1752. [32]

Un număr mare de proprietăți a deținut mănăstirea în județele Muscel, Dâmbovița, Teleorman, Argeș, Ialomița, o serie de munți (Tătei, Capra, Bratila, Valea Vladului etc.). Din secolul al XVII-lea i s-au închinat Schitul Golești și Aninoasa.[33]

---

[30] Răuțescu, Ioan. *op. cit.* pp. 80-82.

[31] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion. *op. cit.* p. 196.

[32] *Idem.*

[33]*Ibidem.* pp. 195-196.

Egumeni ai mănăstirii au fost: Melhisedec (1635-1651) care a condus și tipografia; Dionisie (1652-1653), Ioasaf și Varloam (1654), Luca Vasilie (1661-1689), Ioan (1690-1692), Vasile (1692-1700), Inochenție (1700-1705), Iosif (1706-1712), Mihail (1712-1714), Teofan (1714-1722), Vasile Geabelea (1729-1739) din Drăghici Muscel, Nichodim Beleșteanu (1737 -1763), Dositei (1763-1810)- cel care a zidit biserica Șubești in 1779, Pimen (1810-1812), Filaret Apamias Beldiman (1813-1832), Hrisant (1833-1844), Ioachim (1844-1849), Ioanichie Evantias (1850-1873). Dintre călugării acestei mănăstiri, o parte din ei au îndeplinit funcții de mari dregători bisericești, printre care menționăm pe Grigore – preot de mir în Câmpulung, apoi călugăr – fiind ales episcop de Buzău în 1668; Dionisie - care a devenit mitropolit al Ungrovlahiei în 1672; Daniil Topoloveanu, ales episcop de Buzău în 1716 și mitropolit al Ungrovlahiei în 1732 (a făcut danii mănăstirii Câmpulung, la îndemnul lui tipărindu-se cărți bisericești în limba română).[34]

Preoții de mir ai bisericii după secularizare au fost Gheorghe Pătrașescu, D. Ionescu-Mirea (protoereu), I. Bărbulescu, P. Dragomirescu, N. Izbășescu, Gh. Stroian, N. Chirca, Mircea Dragomir.

În anul 1920 s-a început construirea orfelinatului, după ruinarea chiliilor mănăstirii care devenise biserică de mir. Astfel la 1 ianuarie 1922 a fost inaugurat aici Seminarul Orfanilor de Război „Patriarhul Miron".

Prima serie de absolvenți a ieșit în anul 1930, însă seminarul a fost desființat în 1934 ca urmare a numărului mic de copii. Unii dintre absolvenți au urmat cursuri de teologie la Varșovia și Viena, printre ei fiind și Iustin Moisescu, viitorul patriarh și preotul Ilie Băcioiu.

Pe 8 mai 1934 un incendiu a ars o parte din seminar, stăreția cu muzeul (ce deținea o colecție de carte veche),

---

[34] *Idem.*

turla și învelișul clopotniței. Au fost refăcute cu sprijinul Regelui Carol I, acesta donând un clopot de 1000 kg.[35]

În 1928 patriarhul Miron îl transformă din nou în mănăstire, punând egumen pe Miron Popescu primind hectare de pădure în Muntele Berevoiescu Mic.

În 1943 egumen este Partenie Bucșiu. În prezent stareț al mănăstirii este Serafim Caiea.

Biserica Mică a Mănăstirii Negru Vodă (Bolnița). Hramul „Sf. Ioan Botezătorul". Monument istoric.

În partea de vest a mănăstirii a fost ridicată din zid Bolnița mănăstirii, înlocuind biserica din lemn din timpul lui Matei Basarab. De plan triconic, are pe frontispiciu icoana Sf. Ioan Botezătorul, cu capul tăiat, ținut în mână.

Altarul semicircular în interior și poligonal în exterior, decroșat, adânc cu bolta curbată, are o fereastră mare pe bolta bisericii și una la prosomidie.

Tâmpla din lemn are două registre cu icoane. Pe acestea, pe cele împărătești și alte opt icoane, apare semnătura lui Gheorghe Tăttărescu și anul 1862. În altar sunt două rânduri de pictură suprapuse, unul cu personaje integrale (pictura veche) și altul cu busturi (pictura nouă).[36]

Naosul era de formă dreptunghiulară cu câte două ferestre pe fiecare din laturile exterioare, larg deschise în zidul gros, are formă cilindrică și opt ferestre înguste și înalte.

Vechea pictură nu se mai păstrează, în urma refacerii tencuielii, aceasta a fost pictată de către Ghe. Tăttărescu în 1860.[37]

---

[35] *Idem.*

[36] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion; *op. cit*. p. 197.

[37] *Idem.*

Pridvorul este deschis, sprijinit pe patru coloane frontale și câte una laterală, susținute de socluri de formă pătrată având capiteluri realizate din piatră de Albești. Coloanele sunt susținute de zidul gros de 1 m înălțime. Ancadramentele ușii de la intrarea în biserică sunt realizate din piatră de Albești. Deasupra ușii se află așezată pisania bisericii în litere chirilice, din anul 1718, când a fost zidită biserică sub conducerea lui Teofan ieromonahul, a voievodului Ioan Mavrocordat și a mitropolitului Teofan. Ancadramentele ferestrelor sunt realizate din piatra de Albești, iar turla în exterior are o bază pătrată, având în rest o formă octogonală.

Turnul clopotniță datează din vremea lui Matei Basarab, cu o înălțime de 35 metri, fiind un simbol al Câmpulungului. Cele trei nivele ale acestuia sunt de formă pătrată, față de turnurile contemporane lui care aveau două niveluri pe plan octogonal. Etajele 1 și 2 sunt prevăzute cu metereze, iar încăperea în care sunt clopotele are patru deschideri mari în centru. Este construit din cărămidă, având un soclu din bolovani în alternanță cu cărămidă. Fațadele sunt tencuite, cu cinci rânduri de panouri, despărțite prin trei brâuri orizontale, ornamentarea fațadei fiind completată prin butoni de ceramică. Zidurile turnurilor sunt împodobite cu o serie de sculpturi de piatră aduse de la cloașterul catolic.[38]

Accesul la etaj se realizează printr-un turn poligonal care înglobează scara. Turnul, așezat la capătul unei alei, are un portal și o poartă masivă din stejar, realizată în anul 1749.[39]

Casa stăreției, cu parter și etaj, construită de Constantin Brâncoveanu, a suferit modificări în secolul al XX-lea.

Palatul domnesc reprezintă nucleul în jurul căruia au fost adăugate, pe parcurs, celelalte construcții ale ansamblu-

---

[38] *Idem.*

[39] *Ibidem.* p. 198.

lui Mănăstirii Negru Vodă. Casa domnească, construită în timpul domniei lui Matei Basarab, deasupra unei pivnițe boltite, cuprinde două foișoare, cu arcade largi în centru, susținute prin stâlpi de cărămidă, două încăperi anexă care comunică cu foișorul cel mare, la care ajunge scara de acces, și o locuință compusă din vestibul și trei camere mari boltite.[40]

Pivnița are o boltă semicilindrică, susținută de arcuri duble, fiind mai veche decât restul clădirii. Zidirea este realizată din piatră cioplită amestecată cu cărămidă. Stilul arhitecturii are un caracter autohton. Clădirea adăpostește o colecție de artă feudală, din care fac parte un chivot de argint din secolul al XVIII-lea, candele de argint filigranat din aceeași perioadă, icoane îmbrăcate în argint, cărți vechi, printre care și „Noul Testament“ tipărit la Bălgrad în 1648, „Biblia de la București“ (1688)[41] etc.

În anii 1689-1690, Mănăstirea Câmpulung a fost jefuită de trupele Imperiului Habsburgic, iar mai târziu de către armatele turcești care luptau împotriva armatei imperiale.

În urma acestor evenimente, egumenul Mihail, numit de către Constantin Brâncoveanu (1654-1714) a refăcut zidul înconjurător în anul 1712, care avea turnuri de apărare, ale căror vestigii mai existau în 1855, în timpul vieții lui C.D. Aricescu.

În iulie 1737, turcii au ars Câmpulungul și mănăstirea. Din porunca lui Constantin Mavrocordat au fost dărâmate zidurile înconjurătoare.[42]

În anul 1989 egumenul mănăstirii este arhimandritul Vichentie Punguță (originar din jud. Neamț) venit de la

---

[40] *Idem.*

[41] Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion. *Op. Cit. p. 198.*

[42] *Idem.*

mănăstirea Frăsinei Vâlcea. Călugării mănăstirii folosesc acum cele 10 chilii. În prezent stareț al mănăstirii este Serafim Caiea.

În lapidariumul mănăstirii se păstrează două cruci din piatră din secolul al XVII-lea (datate 1664 și 1699).

Complexul Mănăstirii Negru Vodă Câmpulung Muscel reprezintă unul dintre monumentele arhitectonice relevante pentru istoria, viața culturală, spirituală a României.

BIBLIOGRAFIE

1. Aricescu, Constantin D. „*Istoria Câmpulungului prima rezidență a României*“, Editura „Ars Docendi“, București, 2007;
2. Baciu, Dumitru. *Lumini Muscelene.* Editura „Sport Turism“;
3. Bivol, Manole. Constantinescu, Mircea, Trîmbaciu, Ștefan. *Cîmpulung*. Editura „Sport-Turism“ București, 1986;
4. Ciotei, Constantin; Pârnuță, Gheorghe; Popescu Argeșel, Ion. *Monografia Municipiului Câmpulung Muscel.* Editura „Expert“, 2005;
5. Răuțescu, Ioan. *Câmpulung Muscel. Monografie istorică.* Tipografia „Gh. Gh. Vlădescu“ Câmpulung 1943. Editura „Ars Docendi“, București, 2009;
6. Săvoiu, Adrian. *Câmpulungul în mărturiile vremii*. Editura „Ars Docendi“, București, 2008.

Biserica Domnească din Câmpulung Muscel

Din cele mai vechi timpuri, Biserica Domnească a fost înzestrată cu multe locuri dimprejurul ei, unele dintre acestea aflându-se spre piaţa existentă astăzi. Acestea din urmă erau date cu embatichiu, adică cu arendă, diferiţilor negustori care şi-au clădit pe ele prăvălii. Multe din aceste prăvălii erau în aşa fel construite încât să poată fi mutate, de aceea se numeau şi sănii.

Alte proprietăţi ale bisericii au fost date de judeţi şi de pârgari diferitelor persoane, astfel că pe la 1850 biserica să mai aibă puţin venit după terenurile sale.

Lângă biserică erau şi locuinţele preoţilor. Aceştia erau scutiţi prin cărţi domneşti de tributul preoţesc, de ploconul vlădicesc şi de toate rânduielile coborâte de la Sfânta Mitropolie precum şi de dajdi comune cum ar fi oerit, dijmărit, vinărie, cămănărit, dări pentru râmători şi stupi. Pare-se că aceste scutiri pentru preoţii Bisericii Domneşti erau gratuite. După C.D. Aricescu („Istoria Câmpulungului“, Buc. 1856), aceste drepturi ar fi fost acordate preoţilor acestei biserici pentru grija ce urmau s-o poarte pentru şcolile înfiinţate şi care se aflau pe lângă biserică.[43] Doamna Chiajna, întemeietoarea celei dintâi zidiri la 1567, a înfiinţat şi o şcoală pe lângă această biserică. Activitatea acestei şcoli era dată în seama preoţilor de la acest sfânt lăcaş. Cu siguranţă însă putem vorbi de conducerea de către preoţii Bisericii Domneşti a şcolii pe care a înfiinţat-o în 1669 Antonie Vodă din Popeşti, domnul Ţării Româneşti.

---

[43] Aricescu, C. D. *Istoria Câmpulungului, prima rezidenţă a României*, Editura Ars Docendi, 2007, p. 121.

Istoricul bisericii parohiale

Biserica Domnească este aşezată în centrul oraşului. Străzi largi şi bine întreţinute o străjuiesc de o parte şi de alta. Spaţiul pe care este aşezată formează, împreună cu alte clădiri apropiate, un fel de insulă în mijlocul oraşului, suprafaţă ocolită pe toate părţile de trecători şi limuzine ce se găsesc în continuă mişcare.

Privită de la intrare, se arată impresionantă, mai ales că are şi un statut aparte: e ctitorie domnească.

Ea a fost zidită, potrivit unei pisanii care astăzi nu se mai păstrează, de doamna Chiajna (al cărei nume de botez era Ana), fiica lui Petru Rareş şi nepoata lui Ştefan cel Mare, văduva lui Mircea Ciobanu (1545-1552; 1553-1554) şi de fiul ei, Petru Voievod (1559-1568) în anul 1567 şi având

hramul Sfinţilor Voievozi „Mihail şi Gavril“. Hramul a fost dat după numele purtat de fratele doamnei Chiajna, pe numele său Mihail. Aceasta a adus pictor din Moldova împletind stilul moldovenesc (pictura) cu cel muntenesc (arhitectura). Se crede că dimensiunile primei construcţii nu erau prea mari, în comparaţie cu cele existente astăzi. Această primă zidire, făcută probabil din lemn şi var după posibilităţile vremurilor, a rezistat timpului doar o sută cincizeci de ani, cât o casă ţărănească mai răsărită, adică până prin anii 1720, anii de domnie ai domnitorului Nicolae Mavrocordat.[44] În timpul şi cu sprijinul acestui domnitor, s-a reluat rezidirea ei, căci biserica se dărâmase până la temelii, înlocuind-o cu o altă construcţie mai încăpătoare, terminată în anul 1721, 8 iulie, adăugându-i-se hramul Sfântul Nicolae (probabil de la numele domnitorului – Nicolae Mavrocordat)[45]. Pisania existentă în zidul de azi al bisericii, în partea stângă a intrării, consemnează principalele date ale realizării celei de a doua construcţii.

Pisania aceasta e scrisă în limba română, dar are caractere chirilice. Nici a doua zidire din timpul domnitorului Nicolae Mavrocordat şi al jupânului Neacşu n-a avut o existenţă prea mare. După trecerea din nou a o sută cincizeci de ani, sunt necesare reînnoiri. Acestea au început şi s-au desfăşurat între anii 1881-1889 şi au dus la realizarea unei noi construcţii mult mai încăpătoare, cu înfăţişare solemnă, aşa cum o vedem astăzi. Iar la cele două hramuri existente s-a mai adăugat pe cel al Sfintei Cuvioase Parascheva. Se pare că iniţiatorii celei de a treia construcţii au fost oameni avuţi, negustori de vază ai oraşului, aceştia reuşind să asigure o zidire solidă.

---

[44] Răuțescu, Ioan. *Câmpulung Muscel. Monografie istorică*, Tipografia Gh. Gh. Vlădescu, Bucureşti, Ediţie Anastatică, Editura *Ars Docendi*, 2009, p. 263.

[45] Ibidem. p.273.

În partea de sud a bisericii, lângă zid, se află un mormânt al unui credincios Anastase, hagiu (creştin sau musulman care a fost în pelerinaj la Ierusalim) din Câmpulung, de neam grec, din localitatea grecească Palama, precum şi osemintele altor creştini. Piatra tombală datează din anul 1853. Numele greceşti ale unor răposaţi îngropaţi aici ar conduce spre explicaţia numelui pe care îl purta într-o vreme Biserica Domnească, fiind numită şi Biserica grecilor. Faptul poate veni de la implicarea domnitorului Nicolae Mavrocordat, de origine grec, la zidirea celei de-a doua biserici. Odată cu domnitorul s-au instalat în ţară, dar şi la Câmpulung, o serie de greci, în general negustori, care frecventau această biserică.

Faţă de cele consemnate în legătură cu istoricul şi activitatea Bisericii Domneşti se mai poate vorbi şi despre fondul de carte pe care l-a deţinut această biserică.

Biserica Domnească, ca instituţie de cult, este reprezentativă în acest spaţiu spiritual binecuvântat de Dumnezeu, având o activitate pastoral-misionară bogată.

Aşa se explică aprecierea ei în trecut cât şi în prezent, deoarece în urma raportului nr. 74/1942 al egumenului Mănăstirii Negru-Vodă, Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei a aprobat în iunie 1942 mutarea catedralei oraşului de la Mănăstirea Negru-Vodă, unde a fost neîntrerupt din cele mai

vechi timpuri, la Biserica Domnească. Începând cu acea perioadă, toate slujbele oficiale, vizitele importante s-au săvârşit în această biserică. Cu acest prilej, Biserica Domnească a avut dreptul să aibă un personal ecleziastic mai numeros, preoţi şi diaconi, care să asigure slujire permanentă pe măsura importanţei şi frumuseţii sale.

Arhitectura. Plan. Dimensiuni. Materiale de construcții

Grandoarea construcţiei este dată de masivitatea zidurilor şi din înălţimea construcţiei. În formă de cruce, biserica are temelie de piatră de Albeşti şi ziduri din cărămidă. Pardoseala interioară a fost făcută tot din piatră de Albeşti, lespezi pătrate şi dreptunghiulare peste care s-a aşezat, în vremurile mai aproape de noi, o pardoseală de scândură. Acoperişul e făcut din tablă. Prin dimensiunile pe care le are, Biserica Domnească este cea mai mare şi cea mai spaţioasă biserică din oraşul Câmpulung. Astfel, în interior lungimea ei e de 33 metri, lăţimea de 14 metri. Înălţimea exterioară a bisericii, inclusiv Sfânta Cruce de pe turlă, este de circa 30 de metri. Datorită planului arhitectural cât şi mărimii ei, biserica are o rezonanţă deosebită.

Pronaosul este format din două părţi: una mai îngustă şi mai alungită spre naos, cu câte o fereastră mare pe laturile exterioare şi cu o boltă semicilindrică, cealaltă cu o lăţime egală cu a naosului, dar mai scurtă, cu câte o fereastră, de asemenea, pe laturile sudică şi nordică, plus altele două spre vest de o parte şi de alta a uşilor de la intrare.

Deasupra pronaosului, în dreptul uşii de la intrare, se află cafasul (podul) pentru corul bisericii făcut din lemn, spre care urcă două scări simetrice aşezate la cele două capete. Mai sus de una din aceste scări se ridică o altă scară ce duce la turnul – clopotniţă de formă octogonală, cu opt ferestre şi unde se adăpostesc patru clopote de mărimi

diferite care, atunci când sunt trase, scot sunete armonioase care te cheamă la slujbă.

Naosul are două abside laterale nu prea adânci, de formă dreptunghiulară. În spaţiul absidei din partea de sud se află strana cântăreţilor. Deasupra naosului se află Pantocratorul în formă octogonală, atât în interior cât şi în exterior, fiind luminat de opt ferestre cu geamuri colorate. Pereţii Pantocratorului sunt îmbrăcaţi în exterior cu solzi de tablă, iar în interior sunt pictaţi în ulei.[46]

Catapeteasma, ce desparte sfântul altar de naos, este construită din lemn cu frumoase motive florale, acoperite cu foiţă de aur. Această catapeteasmă poartă la rândul ei trei registre cu icoane. Altarul are formă semi-circulară în interior şi poligonal în exterior. Pe bolta acestuia tronează Maica Domnului cu pruncul în braţe radiind iubire, armonie şi maternitate. Pereţii altarului sunt decoraţi cu chipurile ierarhilor luminaţi ai Bisericii: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz şi Ioan Gură de Aur.

Pictura

Pictura din interiorul bisericii este realizată în ulei, şi datează din 1889, când s-a realizat a treia zidire. A mai fost spălată între anii 1934-1935, pe timpul când slujea aici preotul Gheorghe Stroian. Această pictură din 1889 a fost executată de un fost elev al pictorului Gheorghe Tăttărascu, pe numele său de Gheorghe Stoienescu dimpreună cu fiii săi.[47]

Este o pictură realistă, cu sfinţi frumoşi şi expresivi, încadraţi în panouri mari pe un fond albastru care odihnește ochiul, culoarea armonizează cu albastrul munţilor care se

---

[46] Ciotei, Constantin; Pârnuţă, Gheorghe; Popescu-Argeşel, Ion *Monografia Municipiului Câmpulung Muscel*, Editura Expert, 2005 p. 203.

[47] *Idem*.

prefigurează în zare. E o pictură modernă. În pronaos, de-o parte şi de alta a uşii de la intrare, sunt zugrăviţi Petru al II-lea voievod, fiul lui Mircea voievod şi Doamna Chiajna, soţia lui Mircea al II-lea, prima fondatoare a bisericii.[48] În exterior, zidul bisericii este alb-crem. Deasupra uşii de la intrare şi în părţi se află pictate trei medalioane ce reprezintă cele trei hramuri. Iar în partea de Răsărit, deasupra ferestrei altarului, se află pictată în frescă icoana Sfântului Nicolae.

În catagrafia de la 1810 figurează trei preoţi: popa Chirca sin popa Nichifor, popa Savu sin popa Iosif şi popa Simion sin popa Bucur. La 1840 sunt menţionaţi protopopul Nicolae Ghermănescu şi preoţii Gheorghe Iosifescu, ieromonahul Ghermano. Până pe la 1838 a slujit aici şi preotul Dumitrache Chirca sau Chirculescu, mutat apoi la biserica Sfântul Gheorghe.[49]

Prin 1851 prin apar numele preoţilor Petru Hanu sau Hănescu şi Alexandru Chirca. Preoţi ulteriori: Nicolae Pătrăşescu, Ioan Bărbulescu, Gheorghe Moisescu, Gheorghe Stroian. Acesta din urmă a avut contribuţii importante la repararea bisericii şi spălării picturii.[50]

BIBLIOGRAFIE

1. Aricescu, C.D., *Istoria Câmpulungului, prima rezidenţă a României*, Editura Ars Docendi, 2007;

2. Ciotei, Constantin; Pârnuţă, Gheorghe; Popescu-Argeşel, Ion *Monografia Municipiului Câmpulung Muscel*, Editura Expert, 2005;

3. Răuțescu, Ioan. *Câmpulung Muscel. Monografie istorică*, Tipografia „Gh. Gh. Vlădescu“, Bucureşti, Ediţie Anastatică, Editura Ars Docendi, 2009.

---

[48] *Ibidem*. p. 202.
[49] *Ibidem*. p. 203.
[50] *Ibidem*. p. 204.

Ansamblul arhitectural „Curtea de Argeș“

Nu există sau nu ar trebui să existe un român a cărui inimă să nu vibreze când aude vorbindu-se despre Curtea de Argeș, un spațiu încărcat de istorie, artă, cultură și legendă. Mărturiile istorice ne confirmă că aici, la începuturile mileniului al doilea, s-au întemeiat atât primul voievodat românesc, cât și prima Episcopie românească, cea a Munteniei.

În cele ce urmează vom zugrăvi un portret concis al uimitoarei ctitorii bisericești de la Curtea de Argeș, conturând variatele ei dimensiuni istorice, artistice, culturale și spirituale.

Mai întâi, vom spune câteva cuvinte despre Biserica Domnească cu hramul „Sfântul Nicolae“, cea care a fost catedrală mitropolitană înainte de faimoasa ctitorie a lui Neagoe Basarab.

Complexul Curții Domnești din Curtea de Argeș este cel mai vechi ansamblu voievodal românesc păstrat, fiind alcătuit dintr-o curte cu case domnești, incinte și, mai ales, biserică, cea din urmă fiind și cea mai veche biserică românească de tradiție bizantină cu plan în cruce greacă înscrisă și care posedă (astăzi restaurată) pictura originară.

Ansamblul s-a dezvoltat între secolele al XIII-lea și al XIX-lea, componentele lui fiind datate astfel: Biserica Sf. Nicolae – Domnesc se suprapune nemijlocit, sub zona sa centrală peste o primă biserică de piatră, datată în jurul anului 1200. Prima curte domnească își are începuturile între anii 1150-1180.

Prima biserică funcționează până în timpul domniei lui Vladislav I (Vlaicu), când este înlocuită de actuala biserică, între anii 1365-1369.

În vechime aici s-a aflat reședința principală a voievozilor Țării Românești, iar cercetările arheologice au dovedit succesiunea neîntreruptă a viețuirii încă din secolul al XII-lea. La Curtea de Argeș s-au bătut și primele monede muntenești de către Vlaicu-Vodă.

În timpul domniei lui Vladislav I (Vlaicu) vechea biserică este înnoită, între anii 1365-1369. Curtea va fi refăcută în perioada 1394-1396, după aceasta Argeșul intrând în concurență cu reședința de la Târgoviște, încă din timpul lui Mircea cel Bătrân.

Biserica Domnească (a nu se confunda cu actuala catedrală, cea ctitorită de Neagoe Basarab) a fost concepută ca locaș pentru veșnica odihnă (necropolă voievodală) a domnilor munteni și Biserică Domnească Mitropolitană pentru viitoarea Mitropolie a Țării Românești, unde urma să

slujească mitropolitul cu soborul ecleziastic, în fața voievodului și a sfetnicilor curții, după 1359. Și după mutarea capitalei Țării Românești la Târgoviște (în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân), Curtea de Argeș a rămas un important centru religios și cultural.

Biserica Sfântul Nicolae Domnesc este clădită respectând stilul de cruce greacă înscrisă, de provenienţă constantinopolitană, cu trei abside pe partea de răsărit. Pronaosul este îngust și boltit în semicilindru transversal, având în mijloc o cupolă elipsoidală. Naosul, pătrat, este amplu și are un sistem de boltire în care patru semicilindri axiali sunt dispuși în forma unei cruci grecești cu brațe egale. Boltirea este susținută de patru stâlpi de secțiune pătrată din mijlocul naosului, peste aceștia înălțându-se o turlă monumentală. Pictura interioară, în frescă, își are originea în vremea domnitorului Vlaicu Vodă (1364-1366), fiind realizată în stil paleolog, dar s-au păstrat și fragmente de la restaurarea ei din secolul al XVIII-lea. În exterior, zidăria este aparentă, cu piatră de râu și cărămidă. Biserica a fost necropolă domnească, aici fiind înhumat chiar Vlaicu Vodă.

La finalul războaielor ruso-turce de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, biserica a fost refăcută, deasupra pronaosului fiind adăugate două turnulețe de lemn învelite cu tablă. După 1911 a fost restaurată, iar aceste adaosuri au fost înlăturate, biserica redobândindu-și forma inițială.

Următoarea etapă de construcții se petrece în vremea lui Neagoe Basarab (c. 1517), când curtea își redobândește vechea strălucire, fiind împodobită cu noua ctitorie realizată de același voievod, Biserica Episcopală – „Mănăstirea Argeșului“, „cea mai frumoasă de pe pământul românesc“ cum o numea Nicolae Iorga.

„Monastirea Argeșului“ fost construită de Binecredinciosul voievod Neagoe Basarab (1512-1517, declarat sfânt de Biserica Ortodoxă Română în 2008) pe locul vechii mitropolii. Faimosul principe muntean a fost o mare

personalitate politică și culturală, lăsând posterității, precum s-a spus, două splendide catedrale: una de marmură, Mănăstirea Argeșului, și una de litere, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Unii cercetători consideră că Neagoe însuși s-a implicat direct în construirea bisericii, fiind chiar arhitectul acesteia.

Însuși evlaviosul și eruditul domn mărturisește în slovele pisaniei ce l-a determinat să ridice acest frumos lăcaș: „Adusu-mi-am aminte domnia mea, cum că mulți împărați în împărățiile acestea s-au sălășluit, ci puțini pe cea cerească o au moștenit. De aceia dar iată și eu m-am sârguit nu numai a cârmui această împărăție, ci și a iubi pre Domnul din tot sufletul, fapte bune făcând. (…) Aceste dar, văzându-le și noi, și de dorință și osârdie fiind conduși către sfintele și dumnezeieștile biserici a le zidi, înălța și înfrumusețа, precum le-au durat și înălțat și înfrumusețat, făcându-se ctitori ai noștri întru sfinți răposați moși și strămoși, asemenea și noi urmând pilda lor, și dorință și osârdie având către această sfântă și dumnezeiască biserică a cinstitei Adormiri a Prea Sfintei, curatei și prea binecuvântatei Stă-pânei noastre de Dumnezeu Născătoare și pururi Fecioarei Maria, pe care am găsit-o domnia mea la Curtea de Argeș dărâmată și neîntărită; și prin harul dumnezeiesc și îndemnul acestei Prea cinstite Maici a Domnului s-au deschis ochii inimii noastre și am hotărât această mai sus pomenită biserică din temelii a o zidi și a o înălța și a o întări și i-am mai dăruit sate și țigani și bălți cu pește și dijmă de la vămi și vase de aur și de argint și mărgăritare și pietre neprețuite.“ Marmura și mozaicurile utilizate au fost aduse tocmai de la Constantinopol, cu mari sacrificii, însăși Doamna Despina fiind nevoită să-și vândă podoabele pentru a contribui la acoperirea cheltuielilor catedralei. Din această cauză pictura bisericii a fost finalizată abia în timpul succesorului domnitorului Neagoe, Radu de la Afumați, în 1526.

Pe lângă motivul evlaviei, catedrala, cum am amintit deja, era destinată să devină necropolă domnească. „Toate silințele și toată bogăția însă și le cheltui Neagoe pentru a da Argeșului, de unde plecase Mitropolitul pentru a se așeza la Târgoviște lângă Domn (care totuși stătea uneori și la Argeș, aproape de sprijinitorii săi ardeleni), cea mai frumoasă din mănăstirile aflătoare pe pământul românesc“ observă Nicolae Iorga. Neagoe Basarab avea însă în vedere și alte scopuri. Catedrala urma să devină un „stindard“ simbolic al luptei anti-otomane, dacă luăm în considerare blazonul sculptat în piatră al lui Neagoe, un țap omorând cu coarnele un dragon, reprezentare metaforică a păgânismului, alături de abundența reprezentării sfinților militari și de prezența în cadrul picturii interioare a portretelor lui Mircea cel Bătrân și a cneazului sârb Lazăr, în ținută de cruciați occidentali. Totodată, domnitorul român a dorit să mărească prestigiul Mitropoliei Țării Românești prin această catedrală și să îmbogățească arta și spiritualitatea Munteniei cu o capodoperă unică.

Sfințirea bisericii a avut loc la praznicul Adormirii Maicii Domnului din anul 1517. Solemnitatea memorabilului eveniment este înfățișată, pe larg, de Gavriil Protul, contemporan al evenimentelor: „Pentru întâia dată un patriarh din Constantinopol, Teolipt, se afla pe pământul românesc.

Mitropolitul Țării Românești în acest timp era Macarie. Și el a venit cu egumenii mănăstirilor ce erau în toată țara. Se făcu de cu seară, la 14 august, vecernie și colivă în ajunul hramului, apoi, spre seară praznic, după care călugării începură denii în cuprinsul de marmură, strălucitor de aur, al mănăstirii celei nouă. Și sfârșiră denia când se vărsau zorile. A doua zi, Neagoe însuși așeză la locurile lor icoanele scumpe dăruite de dânsul, pe când clerul, cu Patriarhul în frunte, se gătea de slujba cea mare a liturghiei după aceasta târnosire de mână domnească.“

În pronaosul bisericii sunt înmormântați ctitorii și alte persoane de viță voievodală: Neagoe Basarab (†1521), piatra de mormânt a monahiei Platonida - Doamna Despina (†1554), soția lui Neagoe Basarab, piatra de mormânt a Doamnei Stana (Sofronia) (†1531), fiica lui Neagoe Basarab și soția lui Ștefăniță Vodă al Moldovei. Tot aici se află și piatra de mormânt a voievodului Radu de la Afumați (†1529), soțul Doamnei Ruxanda, fiica lui Neagoe Basarab, cel care a terminat de zugrăvit această biserică.

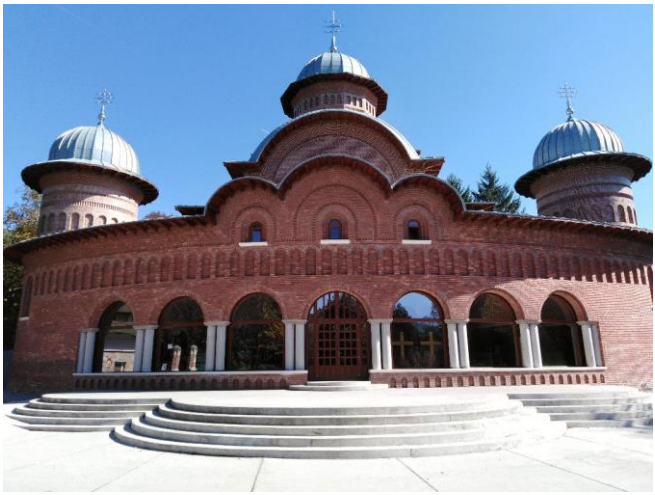

Ctitoria a suportat cu stoicism vitregiile timpului și a devenit unul dintre marile centre de cultură și spiritualitate românească de-a lungul timpului. În anul 1793, Mănăstirea Curtea de Argeș a devenit reședință episcopală, aici luând ființă Episcopia Argeșului, de vreme ce, anterior, Mitropolia Munteniei se mutase la Târgoviște și, ulterior, la București. Figuri memorabile de episcopi au onorat aceasta episcopie, cărturari sau luptători pentru libertatea și independența poporului român, precum Iosif, Neofit Scriban sau Grigorie Leu.

În 1611, oștile principelui Ardealului Gabriel Bathory au jefuit complexul de la Argeș, luând și acoperișul de plumb și cositor al bisericii. Domnitorul Matei Basarab (1632-1654) a refăcut însă biserica și a reînzestrat-o, iar mai târziu domnitorul Șerban Cantacuzino (1678-1688), a întreprins de asemenea lucrări de restaurare a mănăstirii.

Războaiele ruso-turce din anii 1769-1774 și 1787-1791 au adus Mănăstirii Curtea de Argeș alte daune. Cutremurul din 29 octombrie 1802, apoi un incendiu, un alt cutremur din 28 ianuarie 1838, alte incendii din ianuarie 1866, de la 23 aprilie 1867 și de la 2 decembrie același an, au deteriorat grav ansamblul arhitectonic de aici. În cele din urmă, biserica a fost restaurată între anii 1875 și 1886 de

arhitectul francez André Lecomte du Noüy, cel care a refăcut și alte „perle“ ale arhitecturii medievale românești, ca Biserica Sfinții Trei Ierarhi din Iași. Lecomte du Noüy a înlocuit fresca originală cu o pictură nouă și a operat modificări ale structurii interioare. În același an a început construirea palatului regal din latura de est a complexului, care va fi, mai târziu, transformat în palat episcopal.

Mănăstirea Curtea de Argeș este și necropolă regală oficială, începând cu anul 1914, aici fiind înmormântați regii și reginele României: Carol I și Elisabeta, Ferdinand și Maria, Carol al II-lea (nu însă și Regina Elena, care este înmormântată la Lausanne, Elveția).

În incinta Mănăstirii se află astăzi și scaunul Episcopiei Argeșului și Muscelului. Între anii 2009-2016 s-a ridicat aici o nouă catedrală. Aceasta va fi și necropolă regală, în ea fiind deja înmormântați regina Ana (2016) și regele Mihai I (2017).

Mănăstirea Curtea de Argeș este inclusă în Lista monumentelor istorice din România, având codul de clasificare AG-II-a-A-13628.

Este cu neputință să zugrăvim în cuvinte frumusețea acestei „falnice zidiri“, însă câteva aspecte se impun a fi menționate. Clădită din piatră fățuită și profilată, biserica are un plan triconc, influențat de planimetria bisericii Vodița II, reluat ulterior și în alte construcții. (Catedrala patriarhală din București, biserica fostei Mănăstiri Cotroceni, Mănăstirea Tismana etc.).

Așa cum se înfățișează în prezent (după refaceri parțiale succesive), biserica este caracterizată dintr-un pronaos supralărgit, contopit organic cu construcția propriu-zisă, ai cărui 12 stâlpi interiori - simbolizându-i pe cei 12 apostoli - susțin o turlă pe mijloc și două turnulețe laterale care încununează colțurile vestice ale pronaosului. Pronaosul are dimensiuni mai mari deoarece îndeplinește și funcția de necropolă. Turlele lasă impresia, grație podoabei lor exterioare, caracterizate de răsucirea porțiunilor de zidărie, că se înșurubează în tăriile văzduhului. Naosul și altarul – cu abside care îi conferă forma de cruce – susțin o turlă înaltă, a cărei îmbinare cu restul ansamblului se face prin bolți, rezultând un tot arhitectonic de o zveltețe inegalabilă.

În fața intrării în biserică se află un agheasmatar deschis, a cărui cupolă cu arcuri dantelate se sprijină pe patru coloane, lucrate în marmură de diverse nuanțe și bogat împodobite. Și acest mic edificiu este o admirabilă operă de artă. În cursul restaurării, motivele utilizate și modul de cizelare au urmărit să refacă vechea decorație a construcției lui Neagoe Basarab, decorație în care influența artistică străină fusese îngemănată cu arta meșterilor locali, realizându-se o armonie decorativă originală.

Catedrala este clădită pe o temelie solidă: un amplu pavaj orizontal din blocuri de piatră, mai larg decât suprafața de bază a bisericii, iar marginile acestuia se sfârșesc cu o

împletitură din crini sculptați în piatră. Pereții exteriori sunt împărțiți în două zone suprapuse, delimitate printr-un brâu împletit în șuvițe. Fațadele sunt decorate în relief plat cu motive caucaziene și islamice.

În partea de jos se află o suită de panouri dreptunghiulare, în care sunt fixate ferestrele. Acestea sunt înrămate în chenare cu ornamentații dintre cele mai felurite care, ca și cele ale portalului de la intrare, amintesc decorația geometrică de la Mănăstirea Dealu.

În registrul superior se poate admira o suită de panouri semicirculare, în centrul cărora sunt fixate plăci decorative și discuri în rozetă, iar ca niște paftale domnești, la întretăierea arcurilor, se află alte discuri mai mici, la fel de fin realizate. Pe acestea sunt sculptați porumbei, care par a se pregăti de zbor. Fiecare poartă în cioc un clopoțel. La cea mai ușoară pală de vânt, acești clopoței sunau lin, înfiorând pe ascultători.

Spre vârf, depășind bordurile scurte ale acoperișului, așezate pe mai multe rânduri paralele de cizeluri, edificiul bisericii crește într-o suită de volume și suprafețe, pe care se înalță cele patru turle; de o rară bogăție ornamentală, ele adună în jurul ferestrelor, asemenea unor dantele în relief, elemente inspirate din arta arabă și georgiană. Acoperișul turlelor, minuțios împodobit, pare ieșit din mâna unor meșteri bijutieri.

Pictura interioară a catedralei, de o remarcabilă valoare artistică, a fost realizată de zugravul Dobromir și terminată în anul 1526, în timpul domniei lui Radu de la Afumați. Astăzi avem doar fragmente ale acesteia, păstrate la Muzeul Național de Artă din București. Tot aici poate fi văzută o evanghelie scrisă cu litere de aur de către Regina Elisabeta. Vechiul iconostas al bisericii și câteva icoane din vremea lui Șerban Cantacuzino (a doua jumătate a secolului al XVII-lea), se află în Colecția de obiecte de artă bisericească din cadrul Mănăstirii Curtea de Argeș.

Pictura actuală este executată în ulei de pictorii francezi F. Nicolle, Ch. Renouard și de românul N. Constantinescu din Curtea de Argeș cu prilejul restaurării conduse de André Lecomte du Noüy. Interiorul bisericii este la fel de fascinant ca exteriorul: Pe lângă panourile votive, mormintele ctitorilor și iconostasul de marmură, bronz aurit și onix, pe lângă icoanele lucrate în mozaic, atrage atenția, ca o excepțională realizare sculpturală, grupul celor 12 coloane, cu ornamente florale, reprezentând pe cei 12 Sfinți Apostoli; aceste coloane conferă viață și dinamism structurii arhitectonice.

Arhitectul bisericii episcopale din Argeș dă dovadă de spirit inovator, înmulțind elementele arhitectonice, în detrimentul unității spațiale, iar în concepția întregii clădiri face să prevaleze elementul decorativ asupra celui arhitectonic.

Același Gavriil Protul, martor al inaugurării catedralei, o asemăna cu Templul lui Solomon și cu Biserica Sfânta Sofia din Constantinopol, ctitoria lui Iustinian, cutezând să o așeze mai presus de aceea în frumusețe. Era un spectacol unic pentru cei de atunci să contemple minunata biserică: „Și sparse mitropolia den Argeș den temeliia ei și zidi în locul ei altă sfântă biserică tot de piatră cioplită și netezită și săpată cu floriu. Și au prins toate pietrile, pe dinlăuntru den dos, una cu alta, cu scoabe de her cu mare meșteșug și au vărsat plumb de le-au întărit. Și au făcut prein mijlocul tinzii bisericii 12 stâlpi nalți, tot de piatră cioplită și învârtiți foarte frumos și minunați, carii închipuiesc 12 Apostoli. Și sfântul oltariu deasupra prestolului încă făcu un lucru minunat cu turlișoare vărsate. Iar ferestrile bisericii și ale oltariului, cele de deasupra și ale tinzii, tot scobite și răzbătute din piatră cu mare meșteșug le făcu; și la mijloc o ocoli cu un brâu de piatră înpletit în 3 vițe și cioplit cu flori și poliit; biserica cu oltariu, cu tinda închipuind svânta și nedespărțita Troițe. Iar pre supt strașina cea mai de jos, împrejurul a toată biserica, făcu ca o strașină tot marmură albă, cioplită cu flori și

fo(a)rte scobite și sepate frumos. Iară acoperământul tot cu plumb amestecat cu cositor; și crucile pre turle tot cioplite cu flori și unile făcute sucite; și împrejurul boitelor făcute tot steme de piatră cioplită cu meșteșug și poleite cu aur. Și făcu un cerdăcel denaintea bisericii pre 4 stâlpi pe marmură pestriță, foarte minunat, boltit și zugrăvit și învălit și acela cu plumb. Și făcu scara bisericii, tot de piatră scobită cu flori și cu 12 trepte, sămănând 12 semenții ale lui Israil; și pardosi toată biserica, tinda și altariul, înpreună și acel cerdăcel, cu marmură albă. Și o înpodobi pre dinlăuntru și pre dinafară foarte frumos, și toate scobiturile pietrilor dinafară le vopsi cu lazur albastru și florile le polei cu aur. Și așa vom putea spune că adevărat că nu este așa mare și sobornică ca Sionul, carele îl făcu Solomon, nice ca Sfânta Sofia, care o au făcut marele împărat Iustinian, iară cu frămsețea este mai pre-desupra acelora."

Catedrala îmbină armonios diverse influențe artistice: ornamente abstract-geometrice (de origine orientală), musulmană (stalactitele), occidentală (fleuronii gotici) și bizantină (planul bisericii, pictura, vrejurile meandrice, palmetele).

Toate aceste elemente se află însă într-o desăvârșită armonie, alcătuind un tot unitar, original și inegalabil, dat fiind că elementele străine sunt integrate în viziunea artistică autohtonă.

În vreme ce arhitectura religioasă a vremii din Moldova aceleiași perioade era dominată de elementul vegetal, la Argeș precumpănește cel geometric.

Neagoe și urmașii săi au înzestrat Biserica de la Curtea de Argeș cu un veritabil tezaur de obiecte sacre, broderii, icoane, vase de cult etc.

O parte dintre acestea s-au pierdut, altele au fost distruse, iar altele au fost răpite și înstrăinate. De pildă, o broderie se păstrează astăzi la muzeul din Kremlin, reprezentând „Coborârea de pe Cruce" și având în partea de jos chipurile lui Neagoe, ale Doamnei Despina și ale fetelor ei.

O altă parte importantă a tezaurului Curții de Argeș este așa-zis-ul mormânt al Anei, soția legendarului Meșter Manole, situat lângă peretele sudic al Mănăstirii. În apropiere se află un izvor, pe care localnicii îl numesc „Fântâna lui Manole“. Această denumire comemorează amintirea binecunoscutei istorii a meșterului legendar.

Faima și frumusețea catedralei a depășit curând granițele Munteniei.

Călători străini, ca Paul de Alep, în 1654, considerau vechea așezare a lui Neagoe drept „una din minunile lumii“. Acesta, în scrierile sale, face o amănunțită descriere a orașului și a Mănăstirii Argeșului, exclamând: „aceasta este, într-adevăr, așa cum se spune, un prilej de uimire pentru minte și este fără de pereche printre mănăstirile din această țară“.

Aprecieri de același fel au fost făcute în 1794 de englezul Robert Ainslie și - mai târziu - de pictorii Bouquet și Lancelot. Artiștii au lăsat desene, valoroase documente pentru a cunoaște arhitectura și pictura bisericii înainte de restaurarea din anii 1875-1885.

În 1867 macheta Bisericii Episcopale de la Argeș a figurat la expoziția universală de la Paris, organizată de Alexandru Odobescu.

Mănăstirea a fost și un centru cultural important. Aici a funcționat, pe parcursul Evului Mediu, o școală de grămătici și caligrafi, o școală de muzică, una pentru pregătirea preoților, devenită din 1836 seminar teologic, o școală de cântăreți bisericești, dar și o școală elementară (din 1780), în special pentru copiii proveniți din Ardeal.

Mănăstirea a îngrijit multă vreme o bolniță (spital medieval) și un xenodochium (casă de oaspeți pentru adăpostul gratuit al călătorilor care primeau și servicii medicale). Locul acestuia din urmă sa fost identificat în 1860 de Al. Odobescu, a cărui descriere ne înfățișează unicul xenodochium documentat din istoria noastră.

Cu privire la spiritualitatea care a iradiat din acest locaș s-au scris mii de pagini. Viața duhovnicească și liturgică, dublată de cea culturală, au constituit un sprijin însemnat pentru generații întregi cărora li s-a oferit alinare, îndrumare și încurajare, mai ales că Muntenia s-a aflat, cum spune cronicarul, „în calea tuturor răutăților“. Catedrala a adăpostit și numeroase relicve sfinte. Neagoe Basarab a adus aici capetele Sfinților Serghie și Vah, mâna stângă și capul Sf. Nifon, alături de capul Sf. Tatiana (astăzi în catedrala mitropolitană din Craiova). Mircea cel Bătrân va aduce aici și moaștele Sfintei Filofteea care este și astăzi ocrotitoarea locului. A existat și o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului, dar în 1746 a dispărut, cel mai probabil fiind furată.

Mănăstirea Curtea de Argeș a intrat repede în legendă. Binecunoscuta baladă a Meșterului Manole este expresia literară a sublimei capodopere arhitecturale, ecoul ei cultural, la nivelul geniului popular receptiv la frumusețe și capabil s-o recreeze în baladă. Mai târziu, istoria Mănăstirii, devenită deja mit, a pătruns și a fost transfigurată în artă și literatură, dacă ar fi să amintim doar de Lucian Blaga, Tudor

Arghezi sau Valeriu Anania, dar și în filozofie, unde un Eliade sau un Noica au analizat resorturile adânci ale mitului Mănăstirii Argeșului. Nici teologii nu s-au lăsat mai prejos și au oferit o interpretare interesantă legendei. Astfel, Meșterul Manole ar fi, de fapt, Emanuel (supranumele primit de Mântuitorul Hristos, care se traduce „Dumnezeu este cu noi"), dată fiind asemănarea celor două nume. Există și alte coincidențe care sprijină această interpretare: cei nouă meșteri, calfe și zidari, ar simboliza cele nouă cete îngerești, iar în biserică, reprezentarea lui Hristos de pe cupola unei turle are inscripționat numele „Hristos-Emanuel". Mai mult s-a descoperit și o inscripție care vorbește despre un meșter Manea care a participat la construcția mănăstirii. Balada ar dezvălui astfel, în termenii cosmogoniei creștine, jertfa lui Hristos pentru trăinicia Bisericii, sugerând că nimic durabil nu se poate clădi fără jertfă.

Catedrala de la Argeș este un simbol major al spiritualității poporului român, unicul monument românesc care a intrat în poezia populară, mausoleu al regalității și o sinteză a geniului creativ artistic autohton. Turlele sale care se înalță către cer, aidoma unor vâlvătăi de piatră, par niște coloane ale infinitului unind pământul cu cerul, trecătorul cu veșnicia.

Obiective istorice semnificative din Târgoviște

Introducere

În decursul istoriei centrul politico-administrativ al Țărilor Româneşti a gravitat în jurul reşedinţei domneşti. Stabilirea acesteia s-a făcut întotdeauna din raţiuni politice şi administrative, având-se în vedere apărarea reşedinţei de primejdiile războiului, dar și dezvoltarea oraşelor, aşezarea geografică etc.

Interesant este că, pe lângă reşedinţa domnească statornică, au existat şi altele secundare, de unde domnul administra ţara.

Pentru **Ţara Românească** reședințele domneşti au fost la Curtea de Argeş, Câmpulung, Târgovişte, Bucureşti. **Târgoviște** a fost reședință domnească în perioada 1396[51]-1714, procesul de mutare nefiind direct şi imediat, rolul decisiv având-l fiul lui Mircea cel Bătrân, Mihail I **(**31 ianuarie 1418- august 1420**)**, asociat la domnie după obiceiul vremii.

Acesta este primul domnitor care conduce efectiv ţara de la Târgovişte, ca reşedinţă domnească principală, emițând documente de aici. Mircea cel Bătrân și fiul său au deschis o impresionantă și lungă listă care cuprinde peste 30 de domnitori care își vor lega domniile de orașul Târgoviște.

---

[51] Anul când s-a făcut prima mențiune a orșului de către cruciatul bavarez Johann Schiltberger, care l-a vizitat cu ocazia pregătirilor pentru lupta de la Nicopole.

Decizia a fost luată ca urmare a imposibilității de a întări reședința de la Câmpulung, dar și datorită oportunităților geostrategice pe care le avea Târgoviștea. De aici erau asigurate legăturile cu toate părţile statului, oraşul fiind mai bine poziţionat şi din punct de vedere administrativ. S-au adăugat motive economice, Târgovişte fiind situat pe cel mai important drum comercial al ţării.

Începând cu Alexandru Aldea (1431-1436), majoritatea domnilor (Vlad Dracul, Vladislav al II-lea şi Vlad Ţepeş) preferă Târgoviştea, puţine acte din cele păstrate fiind emise din alte reşedinţe domneşti. Aproape mai mult de trei secole a deținut funcția de centru spiritual-politic-economic al țării.

Pe parcursul secolului al XVI-lea, preferinţele domnilor s-au îndreptat, în funcţie de orientarea politică, când spre Bucureşti, când spre Târgovişte. Factorii care au contribuit la această pendulare între reşedinţe erau de ordin politic, strategic, ecomonic dar și personal. De exemplu, reşedinţa din Târgovişte a fost folosită de unii domni şi ca loc de retragere pe timpul verii, în timp ce la Bucureşti se deplasau iarna.

Târgovişte avea ca avantaj în faţa Bucureştilor, poziționarea geografică centrală, deţinând în Ţara Românească locul pe care îl aveau Iaşii în Moldova; influenţa politică otomană a favorizat însă reşedinţa de la Bucureşti, care devine capitală unică din a doua jumătate a secolului XVII.[52]

Constantin Brâncoveanu a revitalizat pentru ultima dată în Evul Mediu scaunul domnesc de la Târgovişte, considerându-l un refugiu mai sigur în faţa turcilor, însă Bucureştii au beneficiat de statutul de capitală oficială a Ţării Româneşti.

---

[52] Laurențiu Radvan. *Orașele din Țările Române în Evul Mediu (sfârșitul sec. al XIII-lea – începutul sec. al XVI-lea).*

Obiective istorice (selecție)

I. Ansamblul Monumental „Curtea Domnească“

Târgoviște, Str. Calea Domnească, nr.181
Tel: 0245.61 32 78; Fax: 0245. 61 28 77

Ansamblul Monumental „Curtea Domnească“ include Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești, Muzeul Scriitorilor Dâmbovițeni, Muzeul de Istorie, Muzeul de Artă, Muzeul „Vasile Blendea“, Casa Atelier „Gheorghe Petraşcu“, Muzeul Evoluției Omului și Tehnologiei în Paleolitic și fosta Școală de Cavalerie (unitatea militară de la Gară unde s-a desfășurat procesul și execuția lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu, în 1989).

Curtea Domnească reprezintă cel mai bine păstrat ansamblu aulic medieval de pe teritoriul României care a funcţionat cu intermitență timp de peste trei veacuri (1396-1714), ca reşedinţă şi scaun domnesc, începând cu Mircea cel Bătrân şi încheind cu Constantin Brâncoveanu.

Reprezentative sunt monumentele: Turnul Chindia, Palatul Domnesc, Biserica Mare Domnească, Casa Doamnei Bălaşa, Biserica Sfânta Vineri, Biserica Paraclis, Fortificaţiile Curţii Domneşti, Poarta de Sud, Baia Domnească, Foişorul Brâncovenesc care oferă posibilitatea cunoașterii unui capitol din istoria şi arta medievală a României. Dintre acestea recomandăm:

Turnul Chindiei

Turnul Chindiei este cea mai importantă atracţie turistică din oraş şi totodată simbolul oraşului, elemente specifice edificiului fiind prezente și pe stema oraşului.

Acesta a fost construit în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în timpul celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș, iniţial pentru scopuri militare, clădirea servind drept punct de

pază, foişor de foc, dar şi pentru stocarea tezaurului. Arheologul N. Constantinescu a dovedit faptul că turnul Chindia a fost zidit pe pridvorul paraclisului din vremea lui Mircea cel Bătrân.

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Stema_ora%C8%99ului_T%C3%A2rgovi%C8%99te

Prezenţa acestui turn într-o reşedinţă domnească este justificată de faptul că elementul de apărare deţinea un rol dintre cele mai importante în viaţa curţilor feudale în caz de asediu, dar servea și ca punct de observaţie și de pază pentru curte şi împrejurimile ei. În secolele XVI-XVII turnul mai îndeplinea şi rolul de închisoare a Curţii domneşti. Acesta are o înălțime de 27 m, fiind alcătuit dintr-o bază, având forma unui trunchi de piramidă, din care se dezvoltă un corp cilindric, din cărămidă, cu diametrul la exterior de 9 m. Construcţia este alcătuită din trei etaje, dintre care ultimele două sunt marcate în afară de câte patru deschideri la fiecare nivel, terminate în arc frânt, şi de două balcoane, sprijinite pe console de piatră. În jurul axului vertical, se desfășoară o scară în spirală de 122 de trepte. [53]

[53] *Turnul Chindiei* [on line]. Disponibil pe web: http://www.curteadomneascadintargoviste.ro/prezentare-complex/turnul-chindiei/. Accesat: 18.09.2018.

Sursa: http://www.curteadomneascadintargoviste.ro/prezentare-complex/turnul-chindiei/

În privința originii numelui menționăm cele două ipoteze emise de către istorici: prima susține că în vecinătatea turnului se organizau ospețe, denumite „chindii“, de unde şi proveniența numelui, iar a doua susține că arhaismul „chindie“ semnifică „apus“, perioadă a zilei în care soldații care apărau turnul trebuiau să dea semnalul prin care cele cinci porţi ale oraşului să fie închise, fiind interzisă intrarea sau ieşirea din oraş pe timpul nopții, locuitorii având obligația de a nu circula pe străzi.

Biserica Mare Domnească

Această biserică poartă hramul *Adormirea Maicii Domnului*, fiind construită în perioada 1583-1585, în timpul domniei lui Petru Cercel, care s-a inspirat din arhitectura otomană şi a construit deasupra naosului un balcon de unde familia domnească participa la slujbă. Pictura din interior este realizată din inițiativa domnitorului Constantin Brâncoveanu și conține cea mai amplă galerie de portrete de domnitori munteni. Pe partea de vest a bisericii apar portretele domnitorilor: Matei Basarab, Neagoe Basarab,

Constantin Brâncoveanu, Petru Cercel, iar pe partea opusă intrării sunt portretele lui Mihai Viteazul (prima reprezentare cu coroana pe cap), Radu Șerban, Șerban Cantacuzino şi Radu Mihnea.[54] În pridvorul bisericii sunt două pietre de mormânt: ale doamnei Elina, soţia domnitorului Matei Basarab şi ale fiului său adoptiv, Mateiaş.

Sursa: http://www.pmtgv.ro/ghid.html

Palatul Domnesc

Prima casă domnească este construită pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, pentru fiul domnitorului. Din această casă nu a rămas decât beciul, pereţii acestuia fiind construiți din bolovani de râu. În anul 1585, voievodul Petru Cercel construieşte între palatul vechi şi Biserica Mare Domnească un palat cu pivnițe, parter şi etaj. Parterul este compus din zece încăperi, dintre care cea mai mare, așezată în partea sudică, avea rol de cancelarie domnească. Accesul la etaj se face pe o scară exterioară prin partea de vest.

[54] *Biserica Domnească Târgoviște* [on line]. Disponibil pe web: https://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/biserica-domneasca-targoviste-67817.html. Accesat: 20.09.2018

Camerele de la etaj au fost exclusiv ale familiei voievodale. De la etaj, un coridor unea Palatul Domnesc cu Biserica Mare. [55]

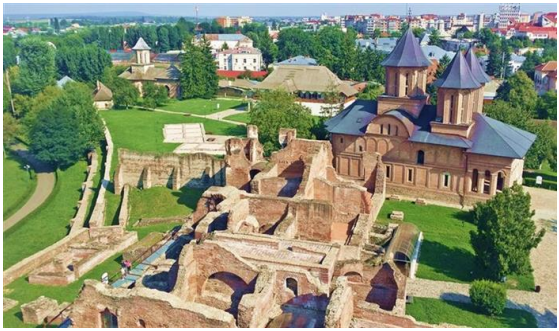

Sursa: http://www.insiemegrandresort.ro/articole/palatul-domnesc-de-la-targoviste

II. Muzeul Tiparului şi al Cărţii Româneşti Vechi

Târgovişte, Str. Calea Domnească, nr.181
Tel: 0245.61 32 78; Fax: 0245. 61 28 77

Muzeul Tiparului şi al Cărţii Vechi Româneşti este găzduit în Casa Aramă. Clădirea a fost reconstruită din temelii, pe locul unde odinioară se afla o casă egumenească, la care au trudit călugării de la Mănăstirea Dealu în anul 1802, când un puternic cutremur afectează chiliile acestui lăcaş de cult. Muzeul adăpostește mărturii ale civilizației poporului român, exprimată printr-unul dintre cele mai importante meşteşuguri, **tiparul**. Este prezentată cronologic activitatea tipografică târgovișteană de la început (secolul al XVI-lea) dar şi a celorlalte centre tipografice apărute ulterior în Moldova şi Transilvania (secolele XVII, XVIII), culmi-

[55] http://www.pmtgv.ro/ghid.html.

nând cu editarea primelor ziare cu apariţie regulată: *Curierul Românesc* (1829), *Albina Românească* (1829), *Gazeta de Transilvania*. Introducerea tiparului în Ţara Românească este marcată prin tipăriturile în limba slavonă ale lui Macarie: *Liturghier* (1508), *Octoih* (1510) şi *Evangheliar* (1512). Coresi este cel care va sădi în mintea oamenilor ideea că „şi în limba română se poate citi cuvântul Domnului“ şi a cărui activitate tipografică desfăşurată atât la Târgovişte cât şi la Braşov este ilustrată în expoziţie (*Triod Penticostar* – 1578, *Evangheliar slavonesc* – 1579, *Evangheliar român* – 1561). Apariţia cărţii laice este demonstrată prin tipăriturile realizate de Antim Ivireanul în secolul al XVIII-lea, la Târgovişte, Bucureşti, Buzău şi Râmnic (*Panoplia dogmatică*, *Alixăndria*, *Pilde filosofeşti*), prin manuscrisele şi tipăriturile domnitorului moldovean Dimitrie Cantemir (*Istoria Imperiului Otoman*, *Descrierea Moldovei*, *Hronicul vechimei româno-moldo-vlahilor*) şi prin istoriile, gramaticile, calendarele de munci agricole şi dicţionarele editate de reprezentanţii Şcolii Ardelene.[56]

Sursa: http://www.muzee-dambovitene.ro/index.php/muzeul-tiparului-si-al-cartii-vechi-romanesti

[56] http://www.muzee-dambovitene.ro/index.php/muzeul-tiparului-si-al-cartii-vechi-romanesti.

III. Mitropolia Târgovişteі

Mitropolia Târgovişteі este situată în centrul oraşului.

Înfiinţată în 1359, Mitropolia Ţării Româneşti, se mută de la Curtea de Argeş la Târgovişte în timpul domniei lui Neagoe Basarab. Această schimbare fusese propusă de către Mitropolitul Nifon (1503-1505) lui Radu cel Mare.

După sfinţirea bisericii sale de la Curtea de Argeş, Neagoe Basarab începe zidirea lăcaşului, în 1518, dorind-o „mare şi frumoasă cu opt turle şi tot rotunde, cum se satură ochii tuturor de vederea ei“. Este sfințită la 17 mai 1520, având hramul *Înălțarea Domnului,* deşi sfântul lăcaş era neterminat.

După moartea ctitorului (1521), unul din urmaşii săi, Radu Paisie (1535-1545) o acoperă „cu plumb“ şi o zugrăveşte „cu toată podoaba“.

Prestigiul Mitropoliei este întărit prin activitatea editorial-tipografică desfăşurată aici, prin mutarea tipografiei de la mănăstirea Dealu.

Semnificativ este faptul că Mitropolitul ţării, Ştefan, simte nevoia tipăririi cărţilor de slujbă în slavoneşte, dar cu tipicurile traduse în limba română.

Ultima mare etapă a reparării vechii mitropolii este cea din vremea lui Constantin Brâncoveanu, între 1707-1709, când mitropolitul Teodosie hotărăște lucrări noi, dar şi zugrăvirea, pentru a doua oară la „biserica cea mare, cu altarul şi cu tinda cea mică“.

Mitropolia Târgovişteі, prin rolul jucat în istoria şi cultura Ţării Româneşti, precum şi prin contribuţia adusă la îmbogăţirea spiritualităţii ortodoxe sud-est europene, reprezintă un reper cu semnificaţii deosebite.[57]

---

[57] Mihai Oproiu; Honorius Motoc; Marian Curculescu. *Dâmbovița: localități și monumente*. Târgoviște: Editura Transversal, 2006.

Sursa: https://mapio.net/pic/p-36534029/

IV. Mănăstirea Dealu

Mănăstirea Dealul este cea mai importantă ctitorie a domnitorului Radu cel Mare (1495-1508), situată la 6 km de Târgovişte. Domnitorul s-a implicat profund în viaţa culturală şi religioasă a vechii cetăţi de scaun, în organizarea pe care a dat-o ierarhiei muntene, în instalarea tiparniţei în cadrul mănăstirii, de sub teascurile căreia au fost scoase primele cărţi tipărite de pe teritoriul românesc: *Liturghier* (1508), *Octoih* (1510), *Tetraevangheliar* (1512), lucrări care au circulat în tot spaţiul sud-est european. Lucrările la Dealul au început la 26 august 1499, după cum se arată într-o inscripţie rămasă de la vechea clopotniţă a mănăstirii, iniţial fiind reconstruite clădirile mănăstirii şi ulterior biserica. Lăcaşul a fost sfinţit la 4 decembrie 1501, constituindu-se într-o capodoperă a arhitecturii religioase muntene.

După mărturia lui Gavril Potul era lucrată „tot cu piatră cioplită şi stâlpii uşilor şi ferestrelor tot de marmora“, aşa încât era cu adevărat o „biserică frumoasă şi minunată“. Lucrările au fost finalizate de Vlad Vodă cel Tânăr (1510-

1512) şi zugrăvită din porunca lui Neagoe Basarab „cu vopsele şi cu aur“.

La rândul său, Matei Basarab (1632-1654) a iniţiat repararea acesteia, a reinstalat tiparniţa, i-a întărit danii, i-a dăruit vase de aur şi o cruce îmbrăcată în argint aurit, care se păstrează şi în prezent în muzeul mănăstirii. La 1713, Constantin Brâncoveanu (1688-1714) inițiază din nou reparația ei, zugrăvind-o a doua oară și acoperind-o cu aramă, fiind cea mai importantă restaurare din câte i se făcuseră până la acea dată.

Prin mormintele aflate în pronaos, mănăstirea se impune ca cea mai mare gropniţă domnească. Primul voievod înmormântat aici a fost Vladislav al II-lea; în aprilie 1508, Radu cel Mare a fost îngropat în partea de nord a mănăstirii, cu vremea, piatra mormântului său stricându-se. Mormântul actual i s-a realizat în anul 1908, la 400 de ani de la moartea sa, fiind inscripționat următorul text: *„s-a dat acest adăpost de marmură oaselor cu cheltuiala Ţerii, patru sute de ani de la moartea lui“*; în anul 1511 a fost înmormântată jupăneasa Caplea, sora lui Radu cel Mare, iar în 1512, voievodul Vlad cel Tânăr. Acestora le-au urmat, în 1524, Radu-Badica, fiul ctitorului celui nou; în 1532, voievodul Vlad Înecatul (1530-1532), fiul lui Vladuţ; în 1557, voievodul Pătraşcu cel Bun (1554-1557); în 1601 capul lui Mihai Viteazul, pe a cărui lespede putem citi: *„Aice zace cinstitul şi răposatul capul creştinului Mihail, marele voievod, ce-au fost domn Ţării Româneşti şi Ardealului şi Moldovei; cinstitul trup zace în câmpii Tordei şi când l-au ucis neamţi, ani au fost 7109(1601), în luna avg. 8 zile. Această piatră o-u pus jupan Radu Buzescu i jupâneasa Preda“*. Alături de toţi aceştia, în anul 1608, a fost îngropat Mihail Movilă, fostul domn al Moldovei (1607).

Mănăstirea Dealul s-a constituit într-un puternic centru de răspândire a culturii scrise, prin activitatea călugărilor caligrafi, dar mai ales prin faptul că aici s-a instalat

prima tiparniţă în spaţiul românesc de sub teascurile căreia au ieşit primele cărţi tipărite, necesare cultului bisericesc. În prezent este o mănăstire de maici având *hramul Sf. Nicolae*, la biserica mare şi *Acoperământul Maicii Domnului*, la paraclis.[58]

Sursa: http://basilica.ro/duminica-va-fi-resfintita-biserica-manastirii-dealu-de-langa-targoviste/

[58] Cristian Moisescu. *Târgovişte: Monumente istorice şi de artă.* Bucureşti: Editura Meridiane, 1979, passim.

„Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.“

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Administrația Fondului Cultural Național